

Inhoud

www.freethinker.nl - 9 november 2015	2
dagblad TROUW – 25 november 2015	4
De stem van het boek – januari 2016.....	6
www.indekerk.be - 1 december 2015	8
Terugkeer – januari 2016.....	10
http://over-boeken.blogspot.nl/ - 25 november 2015.....	12
Kerkmozaiek - januari 2016.....	16
Kerk en leven – 19 januari 2016.....	17
Nederlands Dagblad - 29 januari 2016	18
Gezamenlijke Zondagsblad voor Overijssel, Drente en Flevoland - oktober 2016.....	19
Soteria nummer 4, 2016.....	20

door Piet Vrijdenker

Open geloven, een verantwoording van het christelijk geloof, aldus de titel geschreven door een gepassioneerde en integere godzoeker (citaat Cliteur). Het boek is geschreven voor degenen die zich willen verdiepen in het christelijke geloof.

Nu ben ik zeker geïnteresseerd in het christelijk geloof, dit ontkennen zou tevens frictie opleveren met de 200 vragen aan christenen en het bijbehorende commentaar dat ik heb geschreven op freethinker. Echter de wegen die ik bewandel lopen niet geheel synchroon met de schrijver!

Er zijn zeker overeenkomsten. Een deel van zijn kritiek komt overeen met mijn opmerkingen. Echter bij mij ontbreekt een inductieve theologische methodiek waarbij bepaalde “waarheden” uit de Bijbel worden gehaald. Ook de implementatie van deze kennis op een deductieve wijze ontbreekt. De hermeneutiek die de Bijbel deels beschermt tegen fictie laat ik over aan anderen.

Deze korte intro met een paar fraaie uitdrukkingen is ter verduidelijking dat ik niet behoor tot de groep mensen die hun geloof willen of moeten verantwoorden en hier geschikte literatuur voor zoeken. In tegendeel: ik val er volledig buiten. Voor exegeten, catechisanten, leerlingen die Bijbelonderwijs volgen in het voortgezet onderwijs en personen die naast geloven hun algemene ontwikkeling op peil willen brengen is het een interessant boek. In mijn geval is het een kortstondig uitstapje naar de belevingswereld van Jart Voortman e.a. Die ik tevens bedank voor dit gratis exemplaar anders was ik er met veel plezier aan voorbij gelopen. Ik heb trouwens gekozen voor een mild positieve benadering waarbij ik rekening houd met de achtergrond van de persoon en de doelgroep waar dit boek eigenlijk voor bedoeld is.

Het boek start met een natuurwetenschappelijk pleidooi dat een lans breekt voor evolutie. Dit is helder uiteengezet in een neutrale stijl dat in een later deel van zijn boek verder wordt uitgewerkt middels een keurige uiteenzetting van voorbeelden die evolutie onderbouwen. Jart Voortman heeft trouwens een behoorlijke verzameling sceptische schrijvers op de plank staan, dit blijkt uit zijn literatuuropgave en in het hoofdstuk waarin hij diverse schrijvers tevoorschijn trekt die God afwijzen. De zinsnede die ik in dit deel tegen kwam, namelijk: “De kerk heeft niet het monopolie op moraal” stemt me tevreden. Dat hij tussen neus en lippen door stelt dat de dood een pijnpunt is voor atheïsten dat vervolgd wordt door een citaat van Leo Apostel die stelt dat: “Atheïsten net als gelovigen reizigers zijn zonder de zekerheid van een veilige aankomst”, daar haal ik mijn schouders maar over op. Dit noem ik een zeer twijfelachtige premisse waarin een flink stuk geloof verworven zit.

Het hoofdstuk “geheimenissen” is deels gevuld met casussen over wonderen. Interessant om te lezen en ondertussen kijk ik met een scheel oog naar het boek “De ongelovige Thomas heeft een punt”. De schrijver brengt tevens verslag uit van een bezoek aan de jaarvergadering van Skepp waar zijn anekdotes over wonderen niet serieus werden genomen. Bij mij ontstond op dit moment het gevoel dat de schrijver dit van te voren had kunnen weten. Misschien wou hij een bevestiging krijgen van zijn eigen vooroordeel? Dat wil niet zeggen dat Jart Voortman kritiekloos tegenover het paranormale staat, maar in zijn pleidooi vraagt hij om dingen niet bij voorbaat af te schrijven.

Ik vlieg door het boek heen en voor mijn gevoel doe ik de schrijver te kort want hij heeft veel meer te vertellen dan in deze bespreking inpasbaar is. Ook de nuance ontbreekt niet.

Gelukkig voor mij dindert hij ook voortvarend door een boek van Finkelstein en Silberman getiteld "De Bijbel als Mythe" en onze conclusies zijn deels gelijk namelijk moderne archeologie heeft de betrouwbaarheid van de Bijbel als historische bron aangetast. Hij pleit aan het eind voor een middenpositie en verwijst naar het werk van Arnold en Hess "Ancient Israels History". Het Nieuwe Testament acht hij betrouwbaarder dan het O.T. Dit zet hij tamelijk oppervlakkig uiteen. Tussen de bedrijven door wordt een tekst uit de brief van Johannes aangehaald (1 Joh 1:4), waarin een getuigenis wordt opgevoerd als voorbeeld dat het niet om fantasie gaat. Dat hij de auteur van Johannes hoog acht komt op een later moment in het boek terug. Op de literatuurlijst mis ik dit keer Price, Carrier, Ehrmann, Bultman, Slavenburg, Ludemann, Doherty en nog enkelen die zich kritisch uitlaten over de canonieke evangeliën.

De volgende hoofdstukken zijn een stukje verwondering over het heelal waar een psalmist een bijdrage aan mag leveren. Hierna is deels de rode draad BDE, waarbij ik zelf bijna dood vaak vertaal als net nog levend. De kritische inbreng die Woerlee inbrengt tegenover wonderlijke ervaringen vormt een prettig tegenwicht.

Eigenlijk is dit verslag nu voor mij klaar want de auteur gaat op de stoel van de dominee zitten. Niet onbekend voor hem want ooit was hij herder en leraar van een gemeente. Maar persoonlijke worstelingen noopten hem om afscheid te nemen. Maar zijn gedrevenheid is er niet minder om geworden. Domineesland berust veelal op geloof en dan ben je meestal snel klaar als buitenstaander. Maar ter afronding ga ik toch maar in sneltreinvaart door preken die draaien om vechten en roeping die door middel van Bijbelteksten worden uitgelegd. Geweldteksten in het Oude Testament worden volgens de schrijver door voortschrijdende openbaring genuanceerd en ook Jezus had naargeestige trekjes maar na zijn opstanding was dit voorbij. Dus het valt allemaal wel mee en de critici moeten volgens Jart Voortman vaker hun hart gebruiken bij de uitleg en minder hun verstand. Vooruit dit is denk ik wel te onthouden door de catechisanten. Op bladzijde 209 kom ik het antwoord tegen op één van mijn vragen. Namelijk vraag 13: "En wat gebeurt er met mensen die voor Jezus zijn komst stierven? Of nooit van hem gehoord hebben?" Nu is deze vraag thematisch niet aan de orde in het Nieuwe Testament volgens Jart Voortman. Verder verwijst de auteur naar vergaande gevolgtrekkingen waar hij zelf bij uit de buurt blijft.

Daarna komen we terecht bij tijdgebonden interpretaties van zonde. De intro rond de brede en smalle weg zullen degenen met een reformatorische achtergrond wel kunnen vatten. Vervolgens een hoofdstuk met een pleidooi voor een christelijk geloof met zo weinig mogelijk dogma's. We komen terecht in een beknopte geschiedenis van de oude kerk, waarin plotseling Dan Brown ten tonele verschijnt om de gnostiek naar de 21ste eeuw te trekken met de notie dat bepaalde punten uit zijn boek onjuist zijn. Even dacht ik dat ik Tim Keller aan het lezen was, die ook veel werk maakt van Dan Brown.

Het slot bestaat uit gedichten die de opmaat zijn naar een persoonlijke geloofsbelijdenis. De schrijfstijl is gemakkelijk, moeilijke woorden ontbreken of worden didactisch verantwoord uitgelegd. Zoals ik al refereerde om een brug te bouwen met dit boek naar sceptici lijkt mij te hoog gegrepen maar om christenen mee te onderwijzen lijkt het mij een prima keus. Ik zie dat de schrijver op zijn site zijn dagen vult met het geven van lezingen. Als hij in de buurt is ga ik hem opzoeken en hoop dan alsnog een antwoord te krijgen op kritiekpunten die dusdanig uitgebreid zijn dat ze niet passen in een recensie maar die inmiddels via de elektronische post zijn verstuurd of nog verstuurd gaan worden.

<http://www.freethinker.nl/forum/viewtopic.php?f=33&t=15434&p=487910#p487910>

dagblad TROUW – 25 november 2015

Hartstochtelijk en zwabberend op zoek naar geloofsvragen

WOLTER HUTTINGA

Jart Voortman: Open geloven. Een verantwoording van het christelijk geloof. Kok. 287 blz. euro19,99. ***

De schrijver

Jart Voortman (1953) was veertien jaar lang predikant in de Protestantse Kerk en is nu werkzaam in het godsdienstonderwijs. Al vanaf zijn studententijd worstelde hij met geloofsvragen: 'Hoe kun je nog geloven in deze moderne tijd?' Het is een van de redenen dat hij zijn ambt neerlegde. Toch beschouwt hij zichzelf nog altijd volop als gelovige. In dit boek laat hij zien waarom en hoe.

Thematiek

De titel van het boek belooft een 'verantwoording' van het christelijk geloof. Kenners weten dan dat je met het genre van de 'apologie' te maken hebt. Iemand legt uit waarom je, ondanks alle goede redenen om anders te kiezen, tóch christen zou kunnen zijn. Voortman laat zien welke vragen hem in het bijzonder hebben beziggehouden en die moderne gelovigen volgens hem parten spelen. Zo gaat hij in op verschillende vormen van atheïsme, op de evolutietheorie en op de historische kritiek op Oude en Nieuwe Testament. Voortmans aanpak is duidelijk niet om al die moderne fenomenen te bevechten. Hij is een denker die de vragen volledig op zich af laat komen, ze serieus neemt en er doorheen gaat. Hij stelt kritische vragen aan zowel naïeve gelovigen als aan dogmatische atheïsten. Antwoorden op grote vragen geeft Voortman niet zoveel, maar hij probeert de lezer vooral mee te krijgen in zijn eigen, zoekende perspectief. Voortman vindt zichzelf terug als iemand die erg weinig meent te weten, maar die wel zoekt, vraagt, hoopt en bidt.

Belangrijk kenmerk

Voortman ageert tegen een al te stellig weten. Dat neemt hij zowel bij christenen waar die hun geloof dichttimmeren tegen prangende vragen, als bij atheïsten die 'onverklaarbare fenomenen' niet serieus willen nemen. Op de achterflap worden in aanbevelingen de woorden 'eerlijk' en 'integer' voor dit boek gebruikt. Dat zijn inderdaad precies de woorden die passen bij zijn aanpak.

Mooiste zin

'Leerstelligheid is niet altijd de gestalte van oprecht geloof, maar soms het harnas dat de gelovige af moet leggen om mens te worden, de vesting die de christen moet verlaten om onder zijn medemensen te gaan wonen en te begrijpen wat naastenliefde is.'

Reden om dit boek niet te lezen

Met dat laatste citaat heeft dit boek de harten van veel lezers vast wel gewonnen. Toch is er ook veel op aan te merken. Het is een nogal merkwaardig boek. De opbouw is onduidelijk, de hoofdstukken zwabberend maar wat heen en weer en voortdurend is onhelder welke vraag

er nou in het geding was.

Het is weer eens zo'n boek dat de auteur met name voor zichzelf schrijft. Hij stelt vooral veel vragen, zit hardop te mijmeren en dan ineens, met een hoop uitroeptekens 'vindt' hij God weer (Liefde! Openbaring! Geborgenheid!). Het boek had ook als ondertitel kunnen hebben: 'Duizend redenen om niet te geloven en een paar vage kreten over waarom ik dat toch doe'.

Aan mystieke ervaringen wil ik niets afdoen, maar stilistisch is het wat moeilijk te verteren. Verder weet de auteur over heel veel verschillende dingen pakkend te vertellen (evolutie, bijbelwetenschap), maar het blijft toch op het niveau van een belezen dominee. Aardig, maar ik lees liever iets van de vakgeleerde die lekker boven de stof staat.

Tot slot weiger ik mee te gaan in het seculiere meta-verhaal over de geschiedenis in dit boek, dat als volgt luidt: 'Vroeger waren mensen erg dom. Ze wisten bijna niets over de wereld en ze dachten erg veel over God te weten. Nu zijn we slimmer: we weten veel meer over de wereld en we weten dat we niks over God kunnen weten.'

Reden om dit boek wel te lezen

Mensen die hartstochtelijk zoeken naar de waarheid met betrekking tot belangrijke geloofs- en levensvragen vinden in Jart Voortman een even hartstochtelijk medezoeker. Hij schrijft genuanceerd, gaat lastige vragen nooit uit de weg en is, zoals ik boven al noteerde, eerlijk en integer. Het boek is een zeer persoonlijke apologie met een beklemmende bijmaak. Het boek is als pleidooi voor geloven geschreven, maar je voelt dat het dubbeltje net zo goed de andere kant kan opvallen. Is dat nu een aanbeveling? Wat mij betreft wel. Er heerst in dit boek een existentiële spanning die het van begin tot eind boeiend maakt.

De stem van het boek – januari 2016

door Dick Wursten

Jart Voortman (geb. 1953, voormalig predikant in de protestantse kerken van Nederland en België, werkzaam als leerkracht protestants-evangelische godsdienst in Vlaanderen) legt in dit boek, waar hij naar eigen zeggen vijf jaar aan gewerkt heeft, verslag af van zijn zoektocht naar God. Dit doet hij tegen de achtergrond van het veranderde wereldbeeld. Het is duidelijk: de mens die zelfstandig de wereld exploreert met behulp van zijn verstand fascineert hem. Hij zoekt die ook op en gaat met hen in gesprek (ook letterlijk: hij zoekt ze op, schrijft ze aan, gaat naar conferenties etc..). De auteur heeft zich met name goed ingelezen in het natuurwetenschappelijk onderzoek rond het ontstaan van de aarde en de wording van de menselijke soort. Hoewel zijn 'Anliegen' apologetisch is – en dat verbergt de auteur ook niet – is de tijd die hij neemt om rustig de stand van het wetenschappelijk onderzoek te schetsen (vaak met een interessante historische aanloop) een verademing te midden van veel apologetische lectuur die vooral gespitst is op het zo snel mogelijk de schijn van gelijk te krijgen. Bij Voortman merk je dat hij echt geïnteresseerd is en de resultaten graag wil meenemen in zijn geloof. Wel is hij van mening dat veel (niet alle) atheïsten eigenlijk als twee druppels water lijken op fundamentalistische gelovigen. Ze sluiten zich af voor informatie die niet past. De wereld van het paranormale en de talrijke getuigenissen over (medische) wonderen zijn voor Voortman de punten waar sceptici z.i. te snel over heen gaan. Overtuigend is zijn betoog in mijn ogen niet, maar daarop ingaan zou te ver voeren voor deze boekaankondiging. Dat heeft vooral met wetenschapstheorie te maken.

Na het deel over het 'Weten', volgen meer getuigende stukken, waarin Voortman laat zien hoe bijbelse verhalen ook in een moderne tijd nog steeds hun zegje kunnen doen en impulsen kunnen bieden voor leer en leven (dogma en ethos). 'Overwegen', 'Geloven' en 'Kiezen' heten die delen. Gezien de aard van dit boek worden betwiste of aanvechtbare bijbelse gegevens hier niet uit de weg gegaan. Ook de historische-kritische benadering van de bijbelteksten wordt op een faire wijze aan de orde gesteld. In dit deel herkennen we de theoloog-dominee en de godsdienstleraar. In het theologisch en ethisch deel kan hij natuurlijk niet om de tijdgebondenheid van veel bijbelse begrippen en voorstellingen heen. Hij plaatst zich op de positie dat er voortschrijding is in de Openbaring zelf (binnen-bijbels) en dat we het lef moeten hebben om hier ook zelf 'voort te schrijden', in gesprek te gaan, in debat. Stilstand is de dood in geloofspot. In de spanning gaan staan, die uithouden (ook in het niet-weten) en zo 'geared to the times' te blijven, dat is zijn verlangen.

De auteur schrijft gemakkelijk, gebruikt weinig moeilijke woorden en legt de meeste zaken begrijpelijk uit. De leerkracht in hem verloochent zich niet. Het boek bevat noten en een literatuurlijst. Erg fraai zijn de 25 zwart-wit foto's die voorafgaan aan elk hoofdstuk. Of hij met dit boek de sceptici bereiken zal, lijkt me onwaarschijnlijk. Daarvoor zijn de positieve delen te fragmentarisch en ontbreekt de argumentatieve onderbouwing. Het eerder in dit blad besproken boek van H.W. De Knijff, *Tegenwoordigheid van geest*, graaft veel dieper, maar is dus ook veel moeilijker. Gelovigen die eens op een redelijk veilige en bevattelijke manier kennis willen nemen van een aantal *hot items* rond de mogelijke relevantie van geloof en bijbel in een verwetenschappelijkte tijd, kunnen met dit boek zeker hun voordeel doen.

door Jacques Rommel

Nooit eerder vond ik het zo moeilijk om een beoordeling te schrijven over een boek op 'indekerk.be'. Dat komt omdat ik heen en weer geslingerd word tussen oprechte bewondering en een even oprecht gevoel van onbehagen. Laat ik dus maar beginnen met het eerste gevoel te verklaren.

Het is duidelijk dat Voortman een hele slimme en erudiete man is: de lijst van geraadpleegde (en aanbevolen) bronnen is indrukwekkend. Zijn betoog is intelligent en omvat een brede waaier aan reflecties over 'geloven'. In zijn boek toont hij zeer veel begrip voor andersdenkenden, geeft hij een persoonlijk getuigenis over wat geloven voor hem werkelijk betekent. Hij kent zijn bijbel van kaft tot kaft en breekt een lans voor een geloof dat meer is dan het bezoeken van een kerk en het zingen van liederen. Hij heeft ook een grote liefde voor de bijbel en voor God en belijdt onomwonden dat hij gelooft. Vele van de dingen die hij schrijft snijden hout, meer zelfs, getuigen van een diepe wijsheid. Ik hou ook van zijn pleidooi voor openheid en begrip tegenover andersgelovigen, voor een kritische beschouwing van het eigen Godsbeeld en van zijn pleidooi voor een geloof dat handen en voeten heeft en zich bekommert om de maatschappij en het milieu. In heel veel van zijn redeneringen kan ik me perfect inleven, ook in sommige van zijn twijfels. Een heleboel positieve punten dus, en ik beken onomwonden dat ik het boek geboeid van kaft tot kaft gelezen heb. Zelfs in sommige kritieken die Voortman heeft op de protestantse en evangelische kerken kan ik me tot op zekere hoogte vinden.

Maar op een bepaald moment houdt het toch op, en kan of wens ik hem niet meer te volgen. Jart Voortman is van protestantse huize en heeft in zijn jeugd kennis gemaakt met de evangelische kerken. Hij is enige tijd voorganger geweest in Nederland, maar werkt sinds 2001 in België als godsdienstleraar. Naar eigen zeggen verliet hij het ambt als voorganger vanwege ernstige twijfels aan geloofswaarheden zoals hij ze geleerd had en diende te verkondigen. In dit boek geeft hij uiting aan zijn spirituele reis, en met name aan de veranderingen die zijn geloof heeft ondergaan. Het begint met zijn visie op wetenschap en evolutie. Nu weet ik wel dat Voortman niet de enige christen-intellectueel is die gelooft in evolutie, maar hij laat wel erg weinig ruimte over voor een scheppende God. Bovendien doet hij wat laatdunkend over christenen die nog de kant van het creationisme kiezen, terwijl hij nochtans heel goed op de hoogte is van de nieuwtestamentische schriftplaatsen waar Jezus en Paulus het scheppingsverhaal gebruiken als geestelijk fundament. Nog erger vind ik dat hij in het Oude Testament een dualiteit ziet tussen een aanvaardbare God en een godsbeeld dat niet strookt met onze morele normen. Natuurlijk is hij niet de enige die op die manier redeneert, maar de consequentie is wel dat hij de Bijbel niet helemaal beschouwt als geïnspireerd en gezaghebbend. Hierin volgt hij wel heel makkelijk bijbelkritische theologen. Datzelfde gebeurt met zijn verdediging van Paulus. Het is een schitterend betoog, maar toch houdt zijn benadering niet 100% rekening met goddelijke inspiratie, en volgt hij de redenering dat de schrijvers kinderen van hun tijd waren die beperkte inzichten hadden. Zelfs zijn interpretatie van de uitspraken van Jezus vind ik dubieus. Het lijkt een beetje alsof Jezus twee kanten aan zijn karakter had en zich liet leiden door zijn humeur of emotie van de dag. Waar het fout loopt met dit boek en met de opvattingen van dhr. Voortman is dat hij de openbaring van God wil aanpassen en inpassen in het tijdsbeeld van vandaag, met de morele normen van vandaag, en dan nog zeer specifiek in de spirituele zoektocht van de auteur, die eveneens heel erg tijdgebonden is. Mijn oordeel is natuurlijk dat van een gepokte en gemazelde evangelicaal, maar toch ook een met een 'open geloof'. Trouwens, van mijn oordeel hoeft Jart Voortman niet wakker te liggen. Echt liberale protestanten en katholieken zullen hem links inhalen, en de vrijzinnigen die zijn boek

beoordelen prijzen hem voor zijn eerlijkheid en eruditie, maar doen meewarig over zijn geloof in God. Ik kan daarom 'Open Geloven' van Jart Voortman beperkt aanbevelen, namelijk aan wie interesse heeft in de goed geschreven en boeiende zielerisers en de zoektocht van een gelovige die het fundament kent en liefheeft, maar toch voor een stuk heeft losgelaten. De ondertitel klopt volgens mij niet helemaal. In plaats van: 'Een verantwoording van het christelijk geloof' ware eerlijker geweest: 'Een *persoonlijke* verantwoording van *mijn* christelijk geloof'

* in de rubriek [reacties](#) ga ik in dialoog met Jacques Rommel

Terugkeer – januari 2016

Terugkeer is het Nederlandse tijdschrift over nabij-de-doodervaringen.

door Ruud van Wees

In het veld van de theologie is de nabij-de-doodervaringen een ondergewaardeerd onderwerp van studie. Dat komt onder andere doordat in de theologie vanouds geredeneerd wordt vanuit het gezag van de bijbel, waardoor de daarin geboekstaafde ervaringen boven de buitenbijbelse geschiedenis en de hedendaagse ervaringen worden gesteld. Maar dat kan niet het hele verhaal zijn want in de bijbel komen wel degelijk NDE-achtige ervaringen voor. Waarschijnlijker ligt de verklaring van de veronachtzaming van de NDE door theologen erin dat zij zijn meegegaan in de onttovering van de wereld door de wetenschap in de afgelopen twee eeuwen. Dit bracht een aardverschuiving in het levensbeschouwelijke landschap teweeg waarin de bodem voor een realistische interpretatie van een aantal ervaringen en verschijnselen, waaronder de NDE, werd weggeslagen. En juist theologen durfden hun vingers niet aan de NDE te branden –denk ik- omdat zij bang waren om hun toch al wankel wetenschappelijke positie daarmee in de waag te stellen en van een terugval in metafysica beschuldigd te worden.

Gelukkig heeft theoloog, voormalig predikant en nu godsdienstleraar Jart Voortman het wel aangedurfd om de NDE op te voeren in zijn bespreking van de huidige stand van de wetenschappen in relatie tot het christelijk geloven in het eerste deel (*Weten*) van *Open Geloven*. In de hoofdstukken 3 (*Geheimenissen*) en 7 (*Uitzicht over de grens*) van dat deel behandelt hij een aantal hete hangijzers in de huidige wetenschap in de zin van een aantal bijzondere ervaringen en fenomenen. Hij doet dat op een open en kritische wijze waarbij hij zowel de voorstanders van een realistische interpretatie van deze ervaringen als de sceptici aan het woord laat komen, maar alles overwegende uiteindelijk zelf kiest voor de mogelijkheid van een realistische interpretatie. Hij relateert daarbij bewust het eng materialistische uitgangspunt van de sceptici.

Onder de titel *Geheimenissen* gaat Voortman in op het voorkomen van wonderbare reddingen en genezingen, klokken die stilstaan op het tijdstip van een overlijden, voorkennis van gevaar bij dieren, verschijning en communicatie met overleden geliefden, visioenen van Jezus. In het algemeen: ‘ervaringen die te maken hebben met het geloof in een geestelijke wereld.’ In een aparte paragraaf stelt hij de ‘discussie over parapsychologie’ aan de orde, waarbij hij aan de hand van voorbeelden uit het parapsychologische onderzoek en de discussie daarover tussen parapsychologen en sceptici concludeert dat het weerwerk van sceptici te kort schiet en materialistisch bevooroordeeld is. ‘Uiteraard is hiermee niet gezegd, dat alle paranormale claims geloofwaardig zijn...Er zijn vele charlatans, die hun brood verdienen met wat eigenlijk een vorm van bedrog is. Geloofsgemeenschappen kunnen zich collectief wijden aan iets dat een illusie blijkt te zijn. Het is waardevol om dat bloot te leggen...Toch is het al heel wat als sceptici zouden erkennen dat bepaalde ervaringen moeilijk te verklaren zijn vanuit materialistische uitgangspunten. Dat hoor je namelijk weinig.’

In het hoofdstuk *Uitzicht over de grens* behandelt Voortman met name de NDE, maar komen eveneens uitredingservaringen en verscheiden andere perimortale ervaringen kort aan bod. Bij de NDE noemt hij de levensveranderende gevolgen en een andere, want minder dogmatische, visie op geloof. Ook stelt hij het belangrijke punt van de verdiepte elementen van NDE's aan de orde, dat door sceptici vaak wordt genegeerd. In dat verband refereert hij aan het bekende Nederlandse geval van de gebitsman, uitgezocht door Meijers, Rivas, Dirven en Smit en aan de NDE van de Amerikaanse zangeres Pamela Reynolds. Door dergelijke sterke gevallen te ontwijken, te vervormen of te bagatelliseren kunnen sceptici makkelijker volharden in hun standpunt dat NDE's hallucinaties, dromen, fantasieën of valse herinneringen zijn die niet op enige objectieve realiteit kunnen bogen. Dit geldt evenzeer voor de andere perimortale ervaringen waar Voortman op in gaat.

Voortman concludeert dit eerste deel van zijn boek met : ‘Wie de sceptische literatuur bestudeert, ontdekt dat sceptici gesloten denkers zijn.’ Bij sceptici regeert een materialistisch ‘a priori over de rest van het betoog.’ Tegenover gesloten denken en geloven stelt Voortman zijn proeve van open geloven en denken. Vandaar de titel *Open Geloven!* Belangrijk voor open denken in de wetenschap is dat men open staat voor aspecten en ervaringen die niet restloos door natuur- en scheikunde kunnen worden verklaard. Zulke openheid in wetenschap en samenleving kan er hopelijk nog eens toe leiden dat mensen makkelijker gaan praten over hun bijzondere ervaringen. Ze hebben cultuurstichtende potentie en ik zou persoonlijk niet verbaasd zijn als ze de inspiratiebron worden voor een vernieuwde en mondiale cultuur op spirituele grondslag.

door Evelien de Nooijer

Een tijdje geleden vroeg mijn nichtje: “Wat ben jij nu eigenlijk voor een christen?”. Goeie vraag. Waar sta ik voor. Wat geloof ik wel, wat geloof ik niet. In feite weet ik het allemaal niet zo precies. Ik ben niet echt van de eikenhouten meningen. Eerlijk gezegd zijn mijn principes nogal slordig en heb ik overtuigingen van lik-mijn-vestje. Misschien lees ik daarom wel zoveel. Ik ben – wat je noemt – een zoeker. In die hoedanigheid stuitte ik op een andere zoeker: Jart Voortman (1953, voorheen predikant in verschillende protestantse kerken, tegenwoordig werkzaam in het Vlaamse godsdienstonderwijs). Mijn hart sprong op...

De aarde liegt niet

Het eerste item in zijn boek gaat over wat wij ‘weten’. Voortman begint zijn betoog met wat wij de laatste tweehonderd jaar hebben ontdekt over de ontwikkeling van het leven op aarde. Dat is een ander verhaal dan wat de Bijbel ons voorschotelt over het paradijs en de zondvloed: “... *Het grootste archief van de wereld bevindt zich onder onze voeten. Wij mensen kunnen soms de neiging hebben om zaken gunstig voor te stellen, om dingen te verdonkeremanen, om een beetje te manipuleren. Dat kunnen we doen in ons spreken, ons schrijven, en zelfs in de manier waarop wij onze archieven bijhouden. Onze aarde bezit dat vermogen niet. De aarde liegt niet...*”. Hij vertelt over de obsessie die er in de negentiende eeuw ontstond voor fossielen. Over de zogeheten ‘steenbrekers’ die in donker pak en hoge hoed dan wel academische toga zich ernstig op hun veldarbeid richtten, en zo op het spoor van uitgestorven dieren kwamen. Geleerden concludeerden dat er ijstijden moeten zijn geweest waarin gletsjers granieten rotsen naar de zandsteenformaties van de Jura hebben gebracht. Evenzo waren er warme periodes waarin er geen ijs te vinden was op de Noord- en Zuidpool. Men kwam er achter dat er sprake moet zijn geweest van een oercontinent: verschillende kustlijnen passen als gescheurd papier aan elkaar. Vissers vonden resten van de sabeltandtijger en de mammoet op de bodem van de Noordzee: tienduizend jaar geleden kon je blijkbaar lopend naar Engeland. Door middel van radioactiviteit werd de ouderdom van de aarde berekend. Er kwamen fossielen en schelpdieren aan het licht op bergtoppen. Ene Wegener opperde dat het binnenste van de aarde door radioactiviteit wordt verwarmd, waardoor zijwaartse krachten ontstaan op de aardkorst. Men stelde vast dat de beweging van de aardkorst de oorzaak is van gebergtevorming, aardbevingen en vulkaanuitbarstingen. De periodieke omkering van het magnetische veld van de aarde werd ontdekt. In 1980 maakten Louis en Walter Alvarez hun conclusie wereldkundig dat er ergens in de wereld een grote meteoriet moet zijn ingeslagen (vanwege gevonden materiaal waar driehonderd maal zoveel iridium zat als normaal), die in één klap meer dan de helft van de levensvormen op aarde heeft weggevaagd. Die plek werd gevonden op het Mexicaanse schiereiland Yucatan: restanten van een krater met een doorsnede van 150 kilometer en stenen op de bodem die dateren op 65 miljoen jaar. Kortom, het is een adembenemend verhaal.

Atheïsme

Een hoofdstuk behandelt het atheïsme. In de Griekse oudheid waren er al filosofen die niet geloofden in een Opperwezen of goden: [Critias](#), [Diagoras](#), [Epicurus](#). In het achttiende eeuwse Frankrijk kwam het atheïsme opnieuw op: [Diderot](#) en [baron d’Holbach](#). [Voltaire](#) bleef in een Opperwezen geloven. In de negentiende eeuw schreef Ludwig Feuerbach dat niet God de mens heeft geschapen, maar de mens God. Dat had grote invloed op onder andere [Karl Marx](#) en [Sigmund Freud](#). In de psychiatrie werd godsdienst lange tijd als een neurose gezien. [Friedrich Nietzsche](#), [Bertrand Russell](#), en na de tweede wereldoorlog [Albert Camus](#) en [Jean Paul Sartre](#), kregen veel aanhang met hun

seculiere visie op het bestaan. In het begin van dit millennium kwamen de 'nieuwe atheïsten' op. [Richard Dawkins](#), [Christopher Hitchens](#) – inmiddels overleden – en Michel Onfray vallen op door hun zwart-wit-benadering en polemische toon: de 'militante atheïsten'. Alle christenen worden in slecht onderbouwde uitspraken over één kam geschoren: ze geven zich blind over aan Gods openbaring, de Bijbel, geloven dat de aarde ongeveer zesduizend jaar oud is, dat we in de eindtijd leven, dat de doodstraf geoorloofd is, dat abortus altijd moreel verwerpelijk is, enzovoorts. Hoezo 'fundamentalisme'? Gelukkig zijn daar ook de 'tolerante atheïsten' die zich niet tevreden stellen met een karikatuur van religie: [Ludo Abicht](#), [Anne Provoost](#), [Ronald Aronson](#), [André Comte-Sponville](#). In dit verband heeft Voortman het over het reductionisme: "... *Kunnen we alles in ons bestaan herleiden tot natuurkunde en scheikunde? Mensen met een materialistische visie op het leven zeggen: ja...*". Wijlen de bekende New Yorkse neuroloog Oliver Sacks was een hele andere mening toegedaan:

"... Het is volgens hem een doem als we zouden moeten denken dat de mens geen ziel heeft. In de grond van de zaak heeft de mens dan ook geen identiteit. De mens is op deze manier een veredelde Tourette-patiënt, wiens persoonlijkheid voortdurend onder dreigt te gaan in een eindeloze reeks impulsen ...". Volgens hem hebben zowel de metafysische als de mechanische beschrijving van het leven recht van spreken. In dezelfde lijn schrijven de niet gelovige arts [Bert Keizer](#), de fysicus [Gerard Nienhuis](#) en [Denish D'Souza](#): "... *Wie zegt dat de mens alleen een verzameling atomen is, zit er net zo naast als iemand die denkt dat een toneelstuk van Shakespeare een verzameling woorden is of een symfonie van Beethoven een hoeveelheid noten...*". [Beatrice de Gelder](#), hoogleraar cognitieve neurowetenschap in Harvard, stelt dat wij tegelijk geconditioneerd als vrij zijn: "... *Er zijn kenmerken van iemands gedrag die vastliggen: temperament, gevoelens en empathie worden bepaald door de opmaak van je hersenen. De automatische processen, die behoorlijk belangrijk zijn. Maar er zijn ook de meer cognitief bewuste processen...*". Je kunt kiezen in de mate waarin je je door je hersenen laat leiden. Het door mij al vaak aangehaalde verhaal van [Karen Armstrong](#) dus, die in "[Compassie](#)" stelt dat ons 'oude reptielenbrein' nog steeds in een primitieve race of the fittest is gefocust op de 4 V's: voedsel, vechten, vluchten en voortplanten. 'The Selfish Gene'. In de loop der tijd heeft zich in de neo-cortex echter een nieuw hersengebied gevormd waardoor wij het vermogen hebben om keuzes te maken en compassie te ontwikkelen. Volgens haar stimuleren alle godsdiensten ons om dat te doen. Er zijn zeker wel atheïsten die een mysterie ervaren. Vanwege het onbekende, het onkenbare. Christenen vullen dat mysterie (tot op zekere hoogte) in. Je zou kunnen zeggen dat gelovigen en ongelovigen elkaar op een bepaald punt tegen komen. In het nooit, voor de volle honderd procent, 'zeker weten'.

Wonderen bestaan

Een hoofdstuk gaat over 'wonderen'. Een belangrijke bron is de serie "[Wonderen bestaan](#)" die de KRO uitzond tussen 2003 en 2008. Voortman gaat uitgebreid in op het commentaar van diverse sceptici en de parapsychologie.

Een hoofdstuk gaat over de evolutietheorie.

Een ander hoofdstuk over of het waar gebeurd is wat er in de Bijbel staat. Wat weten we wel en wat weten we niet? Over de vondsten die de Bijbel bevestigen en de vondsten die vragen oproepen. Het Oude Testament is natuurlijk veel problematischer dan het Nieuwe Testament. Edoch: "... *Velen nemen aan dat de geschiedschrijving van het Oude Testament het gevolg is van een redactie van verschillende boeken. Hoe kan het dat die bronnen hetzelfde zeggen? ...*", bijvoorbeeld over dat JHWH het voorgeslacht uit Egypte heeft laten trekken. En wat betreft het Nieuwe Testament: "... *Als we de aanwezigheid van vier bronnen (evangelien) uit de eerste eeuw vergelijken met andere wereldgodsdiensten, dan heeft de kerk het nog niet zo slecht getroffen met haar bronnen. De beschrijving van Ibn Ishaak is de enige bron voor moslims over het leven van Mohammed. Andere oude bronnen gaan terug op dit geschrift. De tekst van Ibn Ishaak is meer dan honderd jaar na de*

sterfdatum van Mohammed opgesteld. Over het leven van Boeddha tasten we in vele opzichten in het duister. We weten niet eens wanneer hij heeft geleefd. Het is onmogelijk om met zekerheid historische feiten te destilleren uit wat achteraf (mogelijk eeuwen later) over hem is geschreven...". Voortman concludeert dat zonder de opstanding van Jezus er geen goede verklaring is voor het ontstaan van het christelijke geloof. Ook al past dat niet in ons seculiere denkkader: "... Ten eerste ligt het in de cultuur van toen niet voor de hand dat Jezus als eerste aan vrouwen verscheen. Ten tweede zijn er verschillende versies van de opstanding – het kan dus niet het werk zijn van een of twee man. Er is nog een ander zwaarwegend bezwaar. De belangrijkste vertegenwoordigers van de christelijke beweging hebben in de begintijd hun leven gewijd aan het verkondigen van wat Jezus heeft gedaan. Men heeft zware offers gebracht in wat men meende te moeten verkondigen. Hoe kun je je leven wijden aan iets, waarvan je diep vanbinnen weet dat het op bedrog berust?....". Een hoofdstuk gaat over het almaar uitdijende heelal. De donkere energie die dat veroorzaakt. Niemand die weet wat donkere energie en donkere materie is. Volgens astronomen weten we maar van drie tot vier procent van de kosmos wat het is: de gewone materie waarmee wij dagelijks te maken hebben. Het raadsel van de zogenoemde 'fine-tuning' komt aan bod. Bij een duizendste afwijking zouden sterren niet gevormd kunnen worden of zou er versneld een implosie van de hele kosmos plaatsvinden. Wie of wat zit daar achter? Een opwindende voorstelling is de onbewezen theorie dat wij niet in één universum leven, maar in een multiversum: er zouden vele universums kunnen zijn, maar die waarneming ligt buiten onze ervaring. Met de huidige telescopen kunnen we tien miljard lichtjaar om ons heen kijken. Daar worden we toch wel heel erg klein van... In een apart hoofdstuk worden BDE's en aanverwante ervaringen, als sterfbedvisioenen en terminale helderheid, besproken.

Geen helden

Omdat deze blog anders veel te lang gaat worden, en ik het voorgaande het meest interessante deel van het boek vind, ga ik verder met zevenmijlslarzen door de resterende helft van het boek.

Onder het item "Overwegen" heeft Voortman het in verschillende hoofdstukken over een aantal hoofdpersonen in de Bijbel die bepaald geen helden zijn. Abraham liet zijn vrouw zitten, Jakob was een bedrieger, Mozes een moordenaar; enzovoorts. Het gaat over gevoelens en emoties aan de hand van een aantal Psalmen. Over de tegenstrijdigheid in het leven waar Prediker het over heeft: zinloosheid en geloof in God. Prediker heeft geen boodschap van verlossing. Het gaat over de visuele boodschap van Jeremia die opgevat wordt als landverraad en zijn bijna blasfemische klachten. Over onheilspropheten en valse profeten. En Paulus. De intellectueel. De vrouwenhater. En het hart van het Nieuwe Testament dat bestaat uit openbaring, en kapt met de traditie.

De theodiceevraag

Het item 'geloven' gaat onder andere over het probleem van het lijden: de zogeheten 'theodiceevraag'. Voor wie dat leuk vindt, Voortman doet dit mede aan de hand van "**Het roer kan nog zesmaal om**" van **Maarten t' Hart**: "... 't Hart keerde het christelijk geloof de rug toe, niet omdat hij geleidelijk aan er wat lichter over ging denken. Maarten 't Hart haakte af, omdat hij de Bijbel serieus nam...". Het gaat over moeilijke Bijbelteksten, over bidden, over het avondmaal, en de toekomstverwachtingen in de Bijbel oftewel de apocalyptiek.

Pluralisme

Het item 'kiezen' gaat over vragen als wat zonden zijn en of alleen christenen in de hemel komen. Voortman pleit voor het zogeheten 'pluralisme': "... In het pluralisme zeg je: voor mij is het zo, maar ik begrijp dat het bij jou anders ligt. Het is heel goed mogelijk je eigen christelijke identiteit te behouden en tegelijk tolerant te zijn. Pluralisme verandert niets aan

het mission statement van het christelijke geloof... ”. Hij pleit eveneens voor de bestudering van de geschriften van en over de oude kerk – waarin het vooral lijkt te gaan om de strijd tussen egoïsme en altruïsme, zie mijn bespreking over [De Didache](#) - , omdat de christenen toen eveneens een minderheid waren, net als nu. Verder gaat hij in op de toenmalige en hedendaagse [gnostiek \(De Da Vinci-code\)](#).

Kijken in wazige spiegels

Conclusie: “ ... Dit boek heet ‘Open geloven’. Er zijn open en gesloten gelovigen. Gesloten gelovigen hebben geen rust totdat alle vragen een enigszins bevredigend antwoord hebben gekregen. Open gelovigen hebben geleerd te leven met vragen die voor een gelovige onbeantwoordbaar zijn. Op dezelfde manier heb je onder niet-gelovige mensen die gesloten denken en anderen die zaken open kunnen laten. De materialistische denkers kunnen het niet hebben dat er raadsels overblijven. Je zult hen niet horen zeggen: ‘Daar heb ik geen antwoord op.’ Er moet altijd een verklaring zijn... ”.

Prachtig brengt Voortman dit in verband met Paulus, die het blijkbaar ook allemaal niet zo wist: “ ... De liefde zal nooit vergaan. Profetieën zullen verdwijnen, klanktaal verstommen, kennis verloren gaan – want ons kennen schiet tekort en ons profeteren is beperkt. Wanneer het volmaakte komt zal wat beperkt is verdwijnen. Toen ik nog een kind was sprak ik als een kind, dacht ik als een kind, redeneerde ik als een kind. Nu ik volwassen ben heb ik al het kinderlijke achter me gelaten. Nu kijken we nog in een wazige spiegel, maar straks staan we oog in oog. Nu is mijn kennen beperkt, maar straks zal ik volledig kennen, zoals ik gekend ben... ” (1 Kor. 13).

Voor wie verder wil lezen: achterin het boek is een uitgebreide literatuurlijst opgenomen. Meer informatie is te vinden op de website www.opengeloven.net.

Kerkmozaiek - januari 2016

door Johan Visser, predikant (VPKB) in Antwerpen

Open geloven Hoe geloof je vandaag? Op welke manier is het christelijk geloof te verstaan en te verantwoorden in de westerse cultuur? Dat zijn vragen die vrijwel iedere christen zich bewust of onbewust stelt. Jart Voortman, die predikant was in verschillende kerken en nu werkzaam is in het protestants-evangelisch godsdienstonderwijs, schreef onder de titel Open geloven een boek dat een verantwoording wil zijn van het christelijk geloof voor gelovigen en ongelovigen vandaag.

Het boek valt uiteen in vier delen. Het eerste deel gaat over ‘weten’, waarin een aantal thema's vanuit de wetenschappelijke invalshoek worden benaderd (evolutie, kosmologie, atheïsme, maar ook wonderen en bijna-dood-ervaringen). Het tweede deel biedt een zestal bijbelse teksten die ons vandaag richting kunnen geven (o.a. Prediker, Psalmen en Job). Het derde deel snijdt onder het kopje ‘geloven’ een aantal theologische thema's aan, waaronder het gebed, het Heilig Avondmaal, de waarom-vraag en lastige bijbelgedeelten. Het vierde deel handelt over waarden en normen en een christelijke levensstijl.

Typerend voor het boek is de openheid om de lastige en kritische vragen aan het christelijk geloof serieus te nemen. Voortman weigert ze te negeren of tevreden te zijn met een goedkope oplossing. Hij laat de vraag dan liever gewoon staan, als uitdaging of pijnlijk vraagteken voor het geloof. Een tweede kenmerk is de persoonlijke betrokkenheid van de auteur. Je merkt steeds dat hij existentieel betrokken is bij de vragen die hij stelt en de antwoorden die hij zoekt en vindt. Die betrokkenheid maakt het boek goed leesbaar en brengt de vragen vaak ook dichtbij. Of dat ook zo is voor mensen die de christelijke traditie niet van huis uit kennen, vraag ik me af. Een deel van Voortmans eigen weg door de kerk en het geloof lijkt mij moeilijk herkenbaar voor mensen die van buiten de kerk komen.

Open geloven is een verantwoording en een apologetisch boek. Dat betekent ook dat het geloof en God in de beklagdenbank zitten, zoals de bekende apologet C.S. Lewis het uitdrukte. In de moderne tijd moet God zich verantwoorden voor zijn beleid en bewijzen dat Hij bestaat. Op die manier staan veel Westerse gelovigen ook in de samenleving: een minderheid die tegen de hoofdstroom van de cultuur verantwoording moet afleggen van hun geloof en alleen nog kan en mag geloven wat de westerse cultuur acceptabel en fatsoenlijk vindt. Met als gevolg ook veel aanpassen en zwijgen.

Ook Voortmans boek is een deel vanuit die beklagdenbank geschreven — al weet hij die, door zijn getuigenissen, de kritische wedervragen aan sceptici en atheïsten en zijn overtuigende standpunten over de opstanding en de vroege kerk, ook wel te verlaten.

Toch blijf ik met de vraag zitten of we niet met meer moed en onbekommerder die beklagdenbank, waarin we als gelovigen nu al zo'n drie eeuwen in zitten, achter ons moeten laten. Als voorbeeld denk ik aan Voortmans grote begrip voor het atheïsme, met uitzondering van de militante, fundamentalistische atheïsten zoals Richard Dawkins. Het atheïsme stelt immers de lastige vragen die gelovigen ook herkennen en deelt op punten ook dezelfde waarden. Toch vraag ik me af of we als gelovigen ook niet kritischer mogen reageren op het atheïsme (en ons eigen crypto-atheïsme) als ‘een intellectueel geloof dat vooral toegankelijk is voor mensen die niets te kort komen’ (het citaat is van de atheïstische fotograaf Chris Arnade die zijn job op Wall Street verruilde voor een leven tussen de verslaafden in New York, die tot zijn verbazing allemaal geloofden).

Dit neemt niet weg dat dit boek een uitdagende en inspirerende tocht is langs de vragen én antwoorden die het christelijk geloof vandaag oproepen.

Kerk en leven – 19 januari 2016

Erik De Smet

Jart Voortman beschrijft geloven in zijn boek als 'een ander soort weten'. Lees de bespreking.

Jart Voortman (1953) was predikant in protestantse kerken en is sinds 2001 in Vlaanderen aan de slag in het godsdienstonderwijs. In 1990 legde hij zijn ambt van predikant neer, omdat de geloofsvragen waarmee hij zich geconfronteerd voelde hem onverdraaglijk werden. Na een moeilijk periode herdefinieerde hij zijn plaats als gelovige.

In het bij de Nederlandse uitgeverij Kok verschenen *Open geloven* stelt Voortman zich de retorische vraag of ons christelijke geloof past in onze wereld. Hoe aantrekkelijk is het geloof nog in een wereld die wordt gedomineerd door een wetenschappelijk en atheïstisch wereldbeeld?

Voor mensen op zoek

In het voorwoord stelt Voortman dat hij het boek vooral schreef om mensen die op zoek zijn te helpen een weg te vinden in de wereld van het christelijke geloof en op bepaalde punten steun te vinden.

Voortman verdeelt zijn relaas in vier hoofdstukken:

Weten, over de stand van kennis en wetenschap.

Overwegen, over Bijbelpassages die vandaag kunnen inspireren.

Geloven, een verkenning van de zogenoemde systematische theologie. Hoe moeten we verstaan dat God onze schepper is? Bestaat de hel?

Kiezen, over normen en waarden en onze levenshouding.

We lezen bovenal het authentieke relaas van een echte Godzoeker die zijn struikelwegen, vragen en twijfels over het geloof met ons deelt. Het boek zet je tegelijk aan zelf een weg te gaan en authentiek christen-gelovig te worden. Op de [bijbehorende website](#) geeft Voortman bovendien stof voor gespreksgroepen.

Altijd gebrekkig spreken

Het resultaat is een wijze van open geloven, dat de auteur *een ander soort weten* noemt. In de lijn van de schrijver van het evangelie volgens Johannes is dit weten gestoeld op ervaringen, van leven met Jezus.

Voortman: *Het is niet realistisch om op basis van de Bijbel een gesloten dogmatiek en ethiek te ontwerpen. We kunnen geen blauwdruk maken van de wereld en God. Ons spreken over God is altijd gebrekkig.*

Nederlands Dagblad - 29 januari 2016

Dit boek is zeer geschikt voor groepswork. Niet alleen vanwege de 25 korte thematische hoofdstukken. Ook vanwege de uitstekende handreiking op de site die gekoppeld is aan dit project (www.opengeloven.net).

De hoofdstukken zijn verdeeld over 5 delen:

- weten, over de impact van de wetenschap
- overwegen, inspirerende Bijbelgedeelten
- geloven, dogmatische vragen
- kiezen, ethische kwesties
- slot

De auteur wil op een moderne wijze geloven. Voor wetenschappelijke inzichten en hedendaagse kwesties is volop aandacht. Zo kan het bij het begrip 'zonde' ineens gaan over het *'ecologische schuldgevoel'*, het chronische gevoel, dat je door gewoon te leven toch schuld hebt aan de aarde die langzaamaan kapot gaat en wordt opgebruikt'.

De auteur was predikant in verschillende protestantse kerken. Sinds 2001 is hij docent godsdienst in Vlaanderen.

+ geschikt voor groepswork

+ open vizier

Gezamenlijke Zondagsblad voor Overijssel, Drente en Flevoland - oktober 2016

Open geloven door dr. J.D.Th. Wassenaar

Onder bovenstaande titel publiceerde de theoloog Jart Voortman (1953) 'een eigentijdse apologie'. Het begrip 'apologie' staat vanouds voor een geharnaste verdediging van het geloof, bijvoorbeeld door middel van zogenaamde 'Godsbewijzen'. Maar die typering gaat niet op voor *Open geloven*. De auteur is er niet op uit om door middel van redeneringen aan te tonen dat God bestaat en dat alles wat in de bijbel staat, waar is. Het is veeleer zo dat hij allerlei overwegingen aanbiedt. Dat zijn om te beginnen korte bijbels-theologische beschouwingen. *Voortman probeert zorgvuldig naar de bijbel te luisteren en de betekenis van de teksten recht te doen. Met de kwalificaties 'open' en 'eigentijds' wordt hier dus niet vaag, modern, liberaal of zoiets bedoeld. Naast bijbels-theologische beschouwingen presenteert de auteur inzichten van bijvoorbeeld filosofen en literatoren, ook van sceptici en atheïsten. Dat heeft alles met elkaar niet een strak systematisch en wetenschappelijk doorwrocht werk opgeleverd, eerder een caleidoscopisch beeld: allerlei vraagstukken worden van verschillende kanten belicht.*

Allerlei vraagstukken, inderdaad. Maar er is wel een hoofdvraag: 'Past het christelijk geloof in de moderne wereld? Is het moderne wetenschappelijke wereldbeeld verenigbaar met wat de Bijbel zegt over schepping, verlossing en voleinding?' Zo komen moeilijke onderwerpen op een toegankelijk manier aan de orde, zoals het geloof in wonderen, schepping en evolutie, de historiciteit van de Bijbel, enzovoort. Een andere vraag is, of het christelijk geloof in onze pluralistische maatschappij past. In het deel 'Kiezen' wordt een aantal ethische thema's aan de orde gesteld.

Open geloven is te lezen als een persoonlijk geloofsgetuigenis van iemand die weet waar hij het over heeft. Voortman: 'Ik was 14 jaar predikant in verschillende protestantse kerken. In 1990 heb ik mijn ambt van predikant neergelegd, omdat de geloofsvragen, waarmee ik me geconfronteerd voelde, voor mij onverdraaglijk werden. Je kunt als predikant precies uitleggen wat er bij Bijbelse teksten in het Grieks en het Hebreeuws staat, maar als het over de grote vragen staat, sta je met lege handen. Er volgde een moeilijke periode van een paar jaar. Grootste winstpunt van die periode was dat ik zeker wist dat ik een gelovige was. Ik ben opnieuw predikant geworden. Sinds 2001 zit ik in het godsdienstonderwijs in België. In die rol heb ik meer het gevoel dat ik mezelf kan zijn.' Wanneer ik schrijf over 'iemand die weet waar hij het over heeft', bedoel ik ook dit: Voortman en zijn vrouw hebben heel wat meegemaakt. Ik noem het feit dat hun zoon Koen in 2013 in de leeftijd van 25 jaar als gevolg van een hersentumor overleed...

Twee getuigenissen over de benadering van Voortman, van 'vriend' en 'vijand' van het christelijk geloof. Professor Riemer Roukema, auteur van Jezus, de gnosis en het dogma: 'Een eerlijk betoog, waarin moeilijkheden niet worden gemeden.' Professor Paul Cliteur, auteur van Het Atheïstisch Woordenboek: 'Dit is het boek van een gepassioneerde en integere godzoeker.' Dat vind ik een groot compliment van een godloochenaar! Het is wel duidelijk: Open geloven geeft veel te denken...

Jart Voortman, *Open geloven. Een verantwoording van het christelijk geloof*; Uitgeverij Kok; 288 p.; ISBN 9789043525367; prijs: € 19,99. *Open geloven* is gekoppeld aan de website www.opengeloven.net waar een scan een blik biedt in de inhoud van het boek. Verder is er een handleiding voor gebruik in gespreksgroepen.

Soteria nummer 4, 2016

Voortman wil het geloof verdedigen, maar doet dat meer vanuit de verhalen van de ontmoetingen met God in de Bijbel.

Voortman deelt zijn boek in vier delen in, waarin weten, overwegen, geloven en kiezen de thema's zijn. Het eerste deel bevat interessante en waardevolle inzichten vanuit de vakwetenschappelijke hoek. De rest van het boek is veel meer een verdediging van het christelijk geloof dat geworteld is in een bijbelse spiritualiteit, waarin het Oude Testament sterk meedoet. Daarmee wordt het een verdediging van het geloof van Abraham, vervuld in Christus. Dit werkje is dus veel sterker geworteld in de existentiële kant van het geloof en heeft zo zijn eigen waarde. Tegelijkertijd wordt het boekje nauwelijks gedragen door een overkoepelende vraag en daarmee corresponderende structuur. Vandaar dat je als lezer af en toe niet weet waar je vandaan komt en waar je naartoe gaat. Niettemin is dit een waardevol boek dat gespreksgroepen gedeeltelijk zouden kunnen gebruiken als het gaat om de vraag: Hoe ziet dat christelijke leven er nu eigenlijk uit En wat betekent dat nu eigenlijk: geloven in de God van Abraham, Isaak, Jakob en Jezus?

Met recht is dit geen filosofische apologetiek, want niet iedereen is in filosofie geïnteresseerd!

Jan van Helden, NGK predikant in Amsterdam

